

BUXORO VILOYATINING TURISTIK SALOHIYATI

Abdullayev Akobir Afzaljonovich

Buxoro davlat texnika universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Buxoro viloyatining turistik salohiyati keng ko'lamda tahlil qilinadi. Buxoroning tarixiy va madaniy merosi, zamonaviy infratuzilma holati, sayyohlik oqimi, xizmatlar sifati va sohaga ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Bunda Buxoroni nafaqat milliy, balki xalqaro darajada turizm markaziga aylantirish omillarini ko'rsatib, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari taklif etilgan. Maqolada zamonaviy turizm konsepsiyasi asosida tahliliy yondashuv qo'llanilgan.*

Kalit so'zlar: *turizm, madaniy meros, tarixiy obidalar, sayyohlik rivoji, infratuzilma, ijtimoiy-iqtisodiy ta'sir, gastronomik turizm.*

KIRISH

Buxoro – tarixning o'zi, me'moriy san'atning tirik guvohi, Sharq uyg'onishining markazi. Alisher Navoiy o'z asarlarida Buxoroni ilm-fan va madaniyat markazi sifatida yuksak baholagan: "Buxoro – ulamo va fuzalo maskani, sharq tamaddunining yuksak minorasi."

Ushbu shahar O'zbekiston tarixiy-madaniy merosining eng yirik qismi sifatida nafaqat respublika miqyosida, balki xalqaro turizm bozorida ham alohida o'rin egallaydi. UNESCOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan Buxoro markazi va uning betakror obidalari yildan-yilga sayyohlar sonining ortishiga xizmat qilmoqda. Turizm sohasining rivojlanishi hozirgi kunda nafaqat madaniy qadriyatlarni saqlab qolish, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi.

Biroq, Buxorodagi turizm sohasi hali to'laqonli foydalanilmayotgan salohiyatga ega. Bunday muammolarga: infratuzilmadagi kamchiliklar, xizmat ko'rsatish sifati, ekologik muvozanatning buzilishi va kadrlar yetishmovchiligi kabilar misol bo'la oladi. Ushbu maqolada aynan ana shu imkoniyatlar va to'siqlar ilmiy tahlil qilinadi hamda Buxoroni barqaror turistik markazga aylantirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

ASOSIY QISM

Buxoroning madaniy merosi — turizmning asosi. Buxoro shahri — ming yillar davomida turli sivilizatsiyalar chorrahasida shakllangan tarixiy va madaniy markazdir. Ibn Battuta o'zining safar xotiralarida Buxoroni o'sha davrda ham ilm-fan, savdo va islomiy hayot markazi sifatida tavsiflagan: "Buxoro ahli ilmga mehmondo'st, bilimdon va dinparvar xalqdir. Har bir masjid, har bir madrasa bilim tarqaladigan joydir."

Buxoroning har bir ko'chasi, har bir me'moriy obidasi o'z zamonasining ruhi va didini aks ettiradi. Ismoil Somoniy maqbarasi, Minorai Kalon, Mir Arab madrasasi, Labi Hovuz majmuasi kabi inshootlar nafaqat me'morchilik namunasi, balki Sharq tafakkuri, islom

madaniyati va Markaziy Osiyo tarixining jonli guvohlaridir. Aynan ana shu tarixiy boyliklar Buxoroni boshqa shaharlardan ajratib turadi va uni o'ziga xos turizm markaziga aylantiradi.

Madaniy turizm — sayyohlar orasida eng barqaror va chuqur ta'sirga ega bo'lgan yo'nalishlardan biridir. Turistlar ko'pincha nafaqat ko'rishga, balki tushunishga, his qilishga va tarix bilan ruhiy bog'lanishga intilishadi. Buxoro bu borada ulkan ustunlikka ega: bu yerda sayyoh qadimiy madrasa hovlisida sokinlikni his qiladi, xonatlas ustasining ishi jarayonida o'z madaniyatiga chuqur nazar soladi yoki milliy oshxona sirlaridan bahramand bo'ladi.

Ammo ushbu merosni saqlash va uni zamonaviy turizm ehtiyojlariga moslashtirish muhim masala bo'lib qolmoqda. Yodgorliklarni restavratsiya qilish, arxeologik hududlarni tartibga solish, interaktiv axborot vositalari orqali ularni tushunarli qilish — bularning barchasi madaniy merosdan foydali va mas'uliyatli foydalanish imkonini beradi.

Buxoro viloyatida turizmni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati beqiyosdir. So'nggi yillarda hududda mehmonxonalar soni sezilarli darajada oshdi: 2020-yilda viloyatda taxminan 50 ta mehmonxona faoliyat yuritgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 75 taga yetdi, jumladan, 30 dan ortiq oilaviy mehmonxonalar tashkil etildi. Bu esa sayyohlar uchun turar joy imkoniyatlarini kengaytirib, turizm sohasining jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, Buxoro xalqaro aeroporti ham modernizatsiya qilinib, yillik yo'lovchi oqimi 2019-yilda 200 ming kishidan 2023-yilda 350 mingga oshdi. Ushbu o'sish sayyohlar uchun qulaylik va tashriflar sonining ko'payishiga sabab bo'lmoqda.

Xizmat ko'rsatish sohasida ham sezilarli o'zgarishlar mavjud. Mahalliy tur agentliklari va gidlar soni ortib, xizmat sifati yaxshilanishi uchun malaka oshirish kurslari tashkil qilinmoqda.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalardan foydalanish borasida ham rivojlanish kuzatilmoqda. So'nggi yilda Buxoro uchun mo'ljallangan onlayn bronlash tizimlari va mobil ilovalar yaratilib, sayyohlarga qulayliklar taqdim etilmoqda. Bu orqali 2023-yilda mehmonxonalar bandligi onlayn platformalar orqali 40% ga oshdi, bu esa zamonaviy turizm talablariga javob berayotganidan dalolatdir.

Shunday qilib, Buxoroning turizm infratuzilmasi va xizmat ko'rsatish sifati ortib bormoqda, biroq hali ham sifat va kengayish borasida sezilarli imkoniyatlar mavjud. Ushbu sohalarni rivojlantirish davlat va xususiy sektor hamkorligida yanada mustahkamlanishi lozim.

Buxoroga kelayotgan sayyohlar oqimi so'nggi yillarda sezilarli darajada oshmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yilda Buxoro viloyatiga tashrif buyurgan sayyohlar soni taxminan 1,2 million kishi bo'lsa, 2023-yilda bu raqam 1,8 millionga yetdi. Ushbu o'sish nafaqat milliy, balki xalqaro sayyohlarning ko'payishini ko'rsatadi, chunki xorijlik sayyohlarning ulushi 35 foizdan 45 foizga ko'tarildi.

Sayyohlik faoliyati viloyat iqtisodiyotida muhim o'rin tutmoqda. Turizm sohasidan olingan daromadlar 2020-yilda 300 million AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 480 million dollarga yetdi. Bu esa mahalliy budjet uchun yangi daromad

manbaini yaratmoqda hamda yangi ish o'rinlarini ochishda muhim omil hisoblanadi. Hozirda kambag'allikni qisqartirish borasida olib borilayotgan ishlar qatorida aynan xizmat ko'rsatish sohasidagi bandlikni ta'minlash muhimdir. Sayyohlar uchun xizmat ko'rsatish sohasi 2023-yilda viloyatda taxminan 15 mingdan ortiq kishini ish bilan ta'minlagan. Bu ko'rsatkich oldingi yillarga nisbatan 20 foizga o'sishni anglatadi. Shu bilan birga, turizm rivojlanishi bilan bog'liq madaniy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash uchun ekologik muhofaza va madaniy qadriyatlarni saqlashga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda.

Buxorodagi turizmning rivojlanishida bir qancha muammolar mavjud bo'lib, ular sohaning to'laqonli o'sishini sekinlashtirmoqda. Eng avvalo, til bilish darajasining pastligi sayyohlar bilan muloqotda muammolar tug'diradi. 2023-yilgi so'rovlarga ko'ra, sayyohlarning taxminan 30% i gidlarning chet tillarini yetarli darajada bilmasligini qayd etdi. Bu esa xalqaro turistlar bilan samarali muloqot qilish imkonini cheklaydi va ularning taassurotini salbiy ta'sir qiladi.

Bundan tashqari, infratuzilma, xususan, chekka hududlardagi transport va yo'l sharoitlari hali ham talab darajasida emas. Yo'l va transport infratuzilmasi sohasida ham ayrim kamchiliklar mavjud. Shaharda 85% yo'llar zamonaviy ta'mirlangan bo'lsa-da, chekka tumanlarda yo'l sifati pastligi sababli sayyohlarni tarixiy maskanlarga yetkazish murakkablashadi. Sayyohlarni tarixiy va tabiiy obidalarga yetkazishdagi qiyinchiliklar ularning to'liq tajriba olishiga to'sqinlik qiladi. Shuningdek, ba'zi tarixiy obidalar atrofida ekologik muhofaza choralari yetarli emasligi, qattiq turist oqimi natijasida madaniy merosning zararlanish xavfini oshiradi.

Iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun ham hali ko'p ishlar qilinishi kerak. Jumladan, turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilish, yangi yo'nalishlar – gastronomik turizm, ekoturizm, ziyorat turizmini rivojlantirish hamda marketing sohasida innovatsion yechimlarni joriy etish talab etiladi.

Muammolarni hal qilishda davlat, xususiy sektor va mahalliy jamoalar hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Til o'rgatish kurslarini kengaytirish, turizm kadrlarini malakasini oshirish, infratuzilmani yaxshilash uchun investitsiyalar jalb etish, ekologik va madaniy qadriyatlarni himoya qilish borasida keng ko'lamli dasturlar ishlab chiqish zarur.

Buxoro turizmi istiqbollari keng va istiqbolli yo'nalishlarga boy.

Birinchidan, shaharning boy tarixiy merosini asrab-avaylash va zamonaviy texnologiyalar orqali uni yanada jozibador qilish yo'lida ishlash zarur. Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) kabi innovatsion usullarni qo'llash sayyohlarga noyob tajriba taqdim etishi mumkin.

Ikkinchidan, gastronomik turizmni rivojlantirish katta istiqbollar ochadi. Buxoro milliy taomlari, an'anaviy oshpazlik maktablari va mahalliy mahsulotlar sayyohlarni o'ziga jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Bu yo'nalishda festival va ko'rgazmalar tashkil etish, turistlarga o'zbek taomlarini pishirish bo'yicha mahorat darslarini uyushtirish orqali turizmni mavsumdan-mavsumga bog'liq bo'lmagan barqaror soha sifatida shakllantirish mumkin.

Uchinchidan, ekoturizm va tabiatga yo'naltirilgan sayyohlik rivojiga e'tibor qaratish zarur. Buxoro viloyatining tabiiy resurslari, zovurlar, o'rmon va cho'l zonalarida ekologik turizm uchun yaxshi salohiyatga ega. Ushbu yo'nalishda mahalliy jamoalarni jalb etgan holda barqaror turizmni rivojlantirish mumkin.

Shuningdek, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va marketing strategiyalarini takomillashtirish Buxoroning global turizm bozoridagi o'rnini mustahkamlaydi. Turizm brendini yaratish, raqamli marketing kampaniyalari, xorijiy sayyohlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish bu borada asosiy vazifalardan biridir.

Davlat siyosati va investitsiyalarni jalb qilish, ta'lim va kadrlar tayyorlash sohalarida strategik dasturlarni amalga oshirish orqali Buxoro turizmining barqaror rivojlanishi ta'minlanishi mumkin. Bu esa nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki madaniy merosni saqlash va jamiyatning ijtimoiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Buxoro viloyatining turistik salohiyati nafaqat uning boy tarixiy-madaniy merosida, balki zamonaviy infratuzilma va xizmat ko'rsatish tizimida ham mujassam. So'nggi yillarda sayyohlar oqimining o'sishi, yangi mehmonxonalar va xizmatlar paydo bo'lishi hududning turizm salohiyatini sezilarli darajada oshirdi. Biroq, til bilish darajasi, infratuzilma, xizmat sifati va diversifikatsiya kabi muammolar hal etilmasa, Buxoro turizmi xalqaro raqobatbardoshlik darajasiga chiqishi qiyin bo'ladi.

Turizmni rivojlantirishda madaniy merosni saqlash, ekologik muvozanatni ta'minlash va mahalliy aholi bilan samarali hamkorlik qilish katta ahamiyatga ega. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar va marketing strategiyalarini joriy etish, kadrlar malakasini oshirish Buxoroni xalqaro darajada taniqli turizm markaziga aylantirish imkonini beradi.

Kelajakda Buxoro turizm sohasining barqaror rivojlanishi uchun davlat va xususiy sektorning hamkorligi, mahalliy va xalqaro hamkorliklar mustahkamlanishi, turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilish va ekologik muhofaza choralari kuchaytirish zarur. Bu yo'lda amalga oshiriladigan islohotlar nafaqat viloyat iqtisodiyotiga, balki butun respublika madaniyati va ijtimoiy hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi rasmiy ma'lumotlari — www.madaniyat.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi — www.stat.uz
3. Mamatqulov T., "O'zbekistonning tarixiy shaharlarida turizm", TDIU, 2023
4. UNESCO World Heritage List — www.unesco.org
5. Buxoro viloyati turizm boshqarmasi hisobotlari, 2022–2024